

Koncepce další činnosti Hvězdárny a Planetária Mikuláše Koperníka v Brně

Jan Hollan

březen 2008

(verze ze 17. května 2008, s opravami překlepů a sazby)

Obsah

Návrh koncepce činnosti	1
Astronomická činnost: kursy, kroužky, kluby	2
Hvězdárna má fungovat pořád	2
... a mít udržované vybavení	3
Vyučovat kvalitně, bez chyb	3
Využít českou vědeckou obec	3
Přestavení pod skutečnou oblohou mají vést ti nejlepší	3
Projekce v planetáriích nemá být matoucí	3
Opřeme se o ty, kdo u nás vyrostli	3
Nové výzvy: zlepšení nočního prostředí	4
... a změna klimatu	4
Režii nechme režisérům, hudbu hudebníkům	4
Patří k nám umění? A jaké?	5
Nejsme jediní – inscenujme i to, co se osvědčilo jinde	5
Potřebujeme přistavovat nové budovy?	5
Stavební vylepšení Hvězdárny se může stát další oblastí, jíž slouží veřejnosti	5
Návrh koncepce řízení a zviditelňování Hvězdárny jako významné kulturní instituce, vč. představ o jejím financování	6
Nadbytečná hierarchie	6
Získávat ty nejlepší	6
Ukazovat celou činnost Hvězdárny	6
Zviditelňování	7
Financování	7
Spolupráce s dalšími institucemi	8

Návrh koncepce činnosti

Před čtvrt stoletím jsem začal prosazovat, abychom naši instituci s dlouhým oficiálním názvem přestali označovat zkratkou, která byla veřejnosti nesrozumitelná, a říkali buď Hvězdárna nebo Planetárium v Brně. Ředitelé-spisovatelé se přiklonili k romantičtějšímu Hvězdárna. Zejména od roku 2002 se ale faktická náplň naší činnosti dala postupně téměř úplně pokrýt právě slovem Planetárium. Jakkoliv je planetárium užitečnou pomůckou a sál, kde je umístěno, je prostorou poskytující zajímavé projekční a inscenační možnosti pro velké publikum, to skutečně unikátní, co můžeme a máme nabízet, je poznávání skutečného nebe a vesmíru – s živým komentářem a s dalekohledy dle potřeby. To nelze nahradit tištěnou literaturou, rozhlasem, televizí, ani sebedůmyslnějšími počítačovými systémy.

Základem mé koncepce je proto obnovit a rozšířit právě tuto nenahraditelnou činnost *hvězdárny*, kterou naše Hvězdárna coby mnohostranná kulturní instituce dosti zanedbala.

K takovému cíli potřebujeme hvězdáře a hvězdářky. Coby amatéři i zaměstnanci působili tak na naší Hvězdárně od jejího založení stovky nadšenců ve věkovém rozmezí od patnácti do sedmdesáti let. Součinnost několika generací dávala naší hvězdárně odborné i společenské kvality. Dnes nic takového nemáme, ty tam jsou kursy, kluby, „odborné sekce“. Technické vybavení brněnské hvězdárny je zčásti neudržované, současné vedení dokonce rozhodlo zbavit se vyškovské hvězdárny. Pro svou koncepci něco takového, co je určeno k pozorování pěkného nočního nebe (u Vyškova mnohem bližšího stavu v přírodě než stavu v Brně), nijak nepotřebovalo. Tím jsme fakticky přestali plnit jistou část poslání, které máme uvedené ve zřizovací listině: „rozvíjet zájmovou činnost“ či „provádět metodickou a výzkumnou činnost“.

Astronomická činnost: kursy, kroužky, kluby

Troufám si říci, že pro obnovu někdejší úrovně činnosti Hvězdárny jsem osobou povolánou. Zažil jsem její někdejší rozkvět, ke kterému jsem zásadním způsobem přispěl. Rozumím dobře technickým zařízením pro astronomii (mnohá jsem jako prototypy uvedl na hvězdárně do provozu), obtížím začátečníků, kteří se seznamují s noční oblohou, i postupům, jak je překonat, metodám pozorování, měření a zpracování dat (několik z nich jsem vyvinul a uvedl do praxe), mám spoustu žáků, kteří jsou špičkami praktické astronomie v Česku – více o tom viz přílohu tohoto textu Mé osobní předpoklady k realizaci rozvoje Hvězdárny.

Rozhodujícím krokem k nápravě má být *obnovení odpoledních (až večerních) kursů astronomie pro mládež ve věku od 13 do 18 let*, od začátku školního roku 2008/2009. Naše kursy bývaly líhni talentů, kteří se pak nebáli studovat obtížné obory brněnských i pražských vysokých škol (nejen fyziku, ale všechny ty, kde je podstatná matematika a fyzika). V kursech mají přednášet ti nejlepší brněnští a čeští znalci daných oborů, aby si co nejdříve získali spolupracovníky pro své aktivity, čili pro výzkum. Zapojení mládeže do astronomického výzkumu bylo v minulém tisíciletí světově unikátním pozitivem brněnské Hvězdárny. Potenciál brněnské Hvězdárny je v tomto ohledu stále nejvyšší v Česku, ač ji v tom dnes předstihují hvězdárny s horším zázemím.

Pokud bychom to technicky, administrativně a časově zvládli, založení další generace hvězdářů z Brna a okolí (vč. sousedních i vzdálenějších okresů) by bylo vhodné začít už *v létě soustředěním na hvězdárně ve Vyškově* – tak by se vytvořilo jádro kolektivu, který by pak přitáhl během školního roku další.

Vzhledem k tomu, že noční obloha nad brněnskou hvězdárnou na Kraví hoře není už zdaleka tak pěkná, jako v dobách, kdy Hvězdárna byla mladá, bude pro to, aby se mládež praktickou astronomií nadchla, nutné i během školního roku *nabídnout pozorování oblohy působivější*. Zatím nenahraditelným místem k tomu je opět hvězdárna ve Vyškově, výborně z Brna dostupná. Tam bychom měli vozit nejen účastníky našich kursů, ale nabídnout tak kvalitní pohled na oblohu i brněnské veřejnosti.

Hvězdárna má fungovat pořád

Na samotné brněnské hvězdárně je potřeba *nabídku velmi rozšířit*. Krásné a poučné jsou i úkazy jako *západy a východy Slunce* (u nich světelné znečištění nehraje žádnou roli) a jejich sledování bychom měli otevřít veřejnosti. Světelné znečištění nevadí ani při *pozorování Měsíce a planet* a žádoucího *každodenního pozorování Slunce* – to bude nabývat na zajímavosti, jak na Slunci během příštích let bude přibývat skvrn. Pro náš dorost i pro spousty hvězdářů, které jsme za padesát let činnosti vychovali, ale i hvězdářů-samouků, a nově též desítkám univerzitních studentů astronomie je na místě *zpřístupnit hvězdárnu po celou noc*, tedy zajistit přítomnost dospělého astronoma či astronomky, kteří jim mohou být nápomocni (a samozřejmě též patřičně reagovat na různé zvláštní úkazy na nebi).

... a mít udržované vybavení

Obtížné nebude uvést náš přístrojový park alespoň do stavu, ve kterém byl před deseti, dvaceti lety, a pak jej dále vylepšit – to zvládneme vlastními silami a bez valných nákladů. Dalekohledy mají životnost přes sto let, jde jen o to je vyčistit, namazat, staré seřídít, zlepšit jejich montáže a stativy, a pak je ovšem všechny užívat. Vrátit je potřeba i možnost *promítání spektra výřezu Slunce*, jak jsem ji kdysi vytvořil; s patřičným výkladem dává dobrý náhled do základů astrofyziky, jaký se jinak získává ne minuty, ale léta.

Vyučovat kvalitně, bez chyb

U naší nabídky veřejnosti není podstatný jen počet pořadů a návštěvníků, ale i to, co zásadního jim sdělíme a ukážeme – měli bychom (opět) *učit astronomii věcně i didakticky bezchybně*. Veřejnost i učitelé od nás právem očekávají vrcholnou kvalitu – kdo jiný by ji měl poskytnout? Škálu školních pořadů, které tvoří základ naší činnosti (podle počtu návštěvníků a možná i praktického dopadu), je potřeba odborně vyspravit.

Využít českou vědeckou obec

Je bohužel skutečností, že vědu – skutečnou – moc nepopularizujeme, až na čím dál tím vzácnější přednášky pozvaných vědců. Jenže naším posláním je „seznamovat širokou veřejnost s vědeckými poznatky z oboru astronomie a příbuzných věd“. To jistě neznamená jen nabízet tytéž obrázky, kterých jsou plné časopisy i internet, a k nim připsat nějaké libreto, aby se pospojovaly. Hvězdárna je dosud prestižní půdou, na níž vědci rádi přednášejí. Mohli by se podílet i na scénářích pořadů, které pak v reprízách nabízíme veřejnosti a školním výpravám. Přibližuje-li posluchačům vědu ten, kdo ji sám dělá, je to věru poznat.

Přestavení pod skutečnou oblohou mají vést ti nejlepší

Nemalou kvalifikaci mají naštěstí i mnozí pracovníci Hvězdárny. Abychom ji začali plně využívat, je na místě, aby *všichni zaměstnanci s přírodovědným vzděláním působili coby hlavní účinkující při večerních pozorováních na hvězdárně*, zejména ve dnech s nejvyšší návštěvností (pátek a sobota) – dnes tuto nejobtížnější práci zcela přenecháváme amatérům. Takoví zaměstnanci pak budou kvalifikovaně vystupovat i pod nebem umělým, v sálech planetárií.

Projekce v planetáriích nemá být matoucí

Ke kvalitě patří i astronomicky bezvadná funkce obou projekčních přístrojů, vlastních planetárií. Neměly by promítat chybně, tj. ubírat hvězd skutečných a přidávat různé falešné, jako je tomu dnes. Stačí ale vypálit nové „diapozitivy“ s kousky hvězdného nebe, současné technologie to umožňují. Pro dobrou orientaci na umělém nebi je dále potřeba zajistit trvalé osvětlení dolních částí kopulí, napodobující přírodně světlejší oblohu nízko nad obzorem – ta též zajistí trvale bezpečnou orientaci v sálech a napodobí slábnutí hvězd směrem k obzoru.

Opřeme se o ty, kdo u nás vyrostli

Jakkoliv byla kontinuita večerního dění na hvězdárně zpřetrhána, můžeme ji obnovit tím, že se obrátíme na *stovky osob, které na hvězdárně dříve působil* nebo se účastnily jejich regionálních akcí (např. praktik, kde se pozorovaly proměnné hvězdy). To jsou také osobnosti, se kterými se máme radit, jakou Hvězdárnu by v Brně rádi měli. *Veřejné setkání takových potenciálních poradců, spolupracovníků i sponzorů* (mnozí jsou dnes úspěšní jako podnikatelé či ředitelé) bych rád uspořádal hned, jak bych byl jmenován ředitelem Hvězdárny – mou výhodou je, že téměř všechny takové lidi osobně znám, díky svému působení na Hvězdárně od roku 1970, někteří jsou mí učitelé, mnozí spíše žáci.

Nové výzvy: zlepšení nočního prostředí

Leccos z výše uvedených námětů může vlastně napadnout každého, kdo se nad smyslem existence Hvězdárny zamyslí. Já bych k tomu rád přidal dva nové směry, na něž by se Hvězdárna měla nově soustředit. *Jde o obnovu nočního prostředí a o energetickou bilanci Země jako celku.*

Nádhera nočního nebe, která byla dostupná celému lidstvu až do dvacátého století, se z Brna, Česka i Evropy už téměř vytratila. Tato nejlevnější inspirace dětí, studentů, milenců, básníků, vědců, myslitelů, ba i všech náboženství začátkem 21. století vyschla. Stalo se tak vinou nedbalého, stále silnějšího umělého osvětlování. V roce 2003 byl u nás k dopadům světelného znečištění uskutečněn rozsáhlý výzkum v rámci grantu, který jsem připravil a vedl. Legislativa a praxe z Itálie, Slovinska atd. ukazuje, že se situace dá do značné míry napravit zlepšením geometrie svícení, kdy žádné světlo nejde ze svítidel vodorovně a šikmo vzhůru. Aby Hvězdárna mohla účinně pomoci *k nápravě stavu nočního prostředí i v Brně*, musí se v daném oboru stát odborníky více členů jejího týmu. To není tak těžké, neboť jde vlastně o aplikaci metod astronomické fotometrie na pozemské okolí. Pro začátek bychom měli odborně pomoci při nápravě ve svém nejbližším okolí. Kritérium je jednoduché: z hvězdárny nemají být žádné „lampy“ vidět. Tehdy také přestanou svítit na vzduch nad hvězdárnou a nepřírozně světlá noční obloha ztmavne. Přitom lze ušetřit i elektřinu a omezit svícení do oken obydlených domů. Zkoumání umělého osvětlení, návrhy jeho zlepšení i ověřování výsledků jistě patří mezi „metodickou a výzkumnou činnost“ (viz opět naše poslání dle Zřizovací listiny), kterou bychom měli provádět. Nejen jako zájmovou činnost pro mládež, ale abychom našim návštěvníkům, všem Brňanům, a lidem vůbec vrátili aspoň část nádhery, kterou vesmír nabízí.

... a změna klimatu

Další vzdělávací působení Hvězdárny by mělo být osvětou ohledně astrofyziky Země, tedy ohledně toho, jak Země interaguje s vesmírem (prostřednictvím záření). Od založení Hvězdárny se u nás lidé dozvídají o tocích energie a látky ve hvězdách a jejich změnách v čase. Země je složitější, ale takové toky se v její atmosféře a oceánech dávno sledují a modelují. Objasňovat úspěšně, tj. srozumitelně, zajímavě a správně, proč a jak se vlivem změn ovzduší a povrchu Země bude v příštích staletích oteplovat, to je obtížné téma i pro zkušené astronomy. Nicméně právě oni to, díky své kvalifikaci, mohou zvládnout nejlépe. Astronomický pohled na svět, který byl kdysi jen zdrojem radosti (však je astronomie jednou z Múz), se dnes stává nanejvýš praktickou záležitostí, je-li aplikován na naši vlastní planetu. V planetáriu jsem k tomu nachystal pořad již v roce 1999 – dosud se reprizuje v planetáriu ostravském – měli bychom jej znovu, inovovaný a rozšířený zařadit do naší nabídky.

Ochrana klimatu, tedy brzdění globálního oteplování, je prioritou Evropské unie. I pro Hvězdárnu by se mělo stát tématem zásadním.

Režii nechme režisérům, hudbu hudebníkům

Tolik o věcné náplni naší přirozené činnosti. Jiným tématem je to, jak připravovat představení v našem největším sále, tedy velkém planetáriu. Za neuspokojivou považuji situaci, kdy naši přírodovědně vzdělaní zaměstnanci nejen napíší scénář (často ovšem ne ze skutečné potřeby něco podstatného vyjádřit, ale z jen z povinnosti vyprodukovat několikrát ročně něco nového), ale také, jako neškolení amatéři, pořad dokončují i obrazově, zvukově, režijně. To jsou přece obory, které se neučí na Přírodovědecké fakultě, ale školách uměleckých. Lidé odtud by měli být garanty odborné kvality těchto dalších fází, jejich práce by mohla dojít u nás plného užitku a spousty úspěšných repríz. Současně by měli být našimi kritiky. Na takové žádoucí spolupráci jsem s řadou z nich domluven, mají o ni zájem.

Patří k nám umění? A jaké?

Sál planetária se dvěma sty místy k sezení a důmyslnou promítací technikou je unikátním místem i pro pořádání koncertů a divadelních představení, pokud se inscenují tak, že se významně obohatí projekcí nočního hvězdného nebe či astronomických dějů. V posledních letech ale býval leckdy i většinu večerů týdně nevyužit. Zájem o inscenace obdobné těm někdejšími se mezi umělci určitě najde, možná se k nim vrátí i někteří z těch, kteří zde vystupovali v minulosti, jako například čerstvý držitel Oscara Glen Hansard, který u nás ještě v roce 2003 koncertoval se svou skupinou The Frames. Problém může nastat s držením lafky takto vysoko: je legitimní, když některý ze zaměstnanců nabídne možnost vystoupit v planetáriu svým brněnským přátelům umělcům, natož když vystupuje spolu s nimi. A tak vedle zjevně žádoucích představení věhlasných divadelníků a hudebníků, které budou pýchou brněnského kulturního dění, je na místě umožnit vedle zájmové astronomické činnosti i zájmovou činnost uměleckou, zejména když onu astronomickou složku nějak integruje.

K umění patří i promítání během čtvrtčních cestopisných večerů, které u nás pořádáme mnoho let. Získalo svou rozsáhlou klientelu, už k nám patří. Jen velký přetlak aktivit, u nichž je nutná právě projekce pomocí planetária, by pro ně mohl být konkurencí, v takové situaci možná nikdy nebudeme.

Nejsme jediní – inscenujme i to, co se osvědčilo jinde

Naše úspěšné programy je na místě je zveřejnit nebo jinak nabídnout k inscenování jiným obdobným institucím. Ty pro nás nejsou konkurencí, žádná z nich neleží tak blízko, abychom se přetahovali o návštěvníky. Naopak je vhodné inscenovat díla, která byla původně připravena pro planetária jiná. Situace, kdy dobré dílo najde jen regionální diváky, je mrzutá, je to plýtvání. Inscenováním nejlepších světových programů můžeme naši nabídku velmi zlepšit a přitom snížit náklady na přípravu inscenací. Na rozdíl od dob, kdy se takové pořady opíraly jen o diapozitivy přímo vyfotografované, je to dnes technicky snadno možné.

Potřebujeme přistavovat nové budovy?

Nakonec se zastavím u myšlenky, že by se Hvězdárna měla podstatně stavebně rozrůst. Nenašel jsem pro tuto ideu, ani po rozhovorech s mnoha lidmi, žádný dobrý důvod, zato jsem našel řadu argumentů svědčících proti ní. Hvězdárna je už v zásadě dostatečně velká, chybí ji snad jen využití vysoké kopule nového planetária coby opravdové rozhledny (ne jen elektronické, jakkoliv je populární). Člověka až napadá, jestli se zde neuplatnily zákony profesora Parkinsona (každá instituce se snaží rozrůst do „definitivní podoby“, až ji dosáhne, slouží už jen svým zaměstnancům). Propagátoři oné ideje by ji měli zkusit obhájit, k tomu bych uspořádal workshop s architektem, který projektoval stavbu v 80. letech, s dalšími architekty, které věc zajímá (třeba proto, že pamatují už její výstavbu v polovině 20. století, jde např. o prof. Ivana Rullera) a s různými uživateli hvězdárny a obou planetárií: o dnešních budovách areálu, jejich nedostatecích, našich potřebách, vhodných stavebních a provozních změnách a o výhodách a nevýhodách různých alternativ.

Stavební vylepšení Hvězdárny se může stát další oblastí, jíž slouží veřejnosti

Na druhé straně vím velmi dobře, že Hvězdárna stavební úpravy zasluhuje. Jde ale o úpravy kvalitativní, které zvýší její využitelnost a komfort a sníží spotřebu tepla a elektřiny. Stručně je lze shrnout tak, že ukázková *rekonstrukce Hvězdárny na standard pro 21. století* (tj. standard pasivní, doplněný využitím slunečního záření) by se měla stát výkladní skříň Brna a jižní Moravy, pokud jde o udržitelné provozování veřejných budov, užití nejlepších technologií a jejich průběžné doplňování, a ovšem o osvětlu v tomto oboru. Toky energie (záření, proudění tekutin, vedení tepla), o nichž učíme v případě hvězd, mají své obdoby v našem světě pozemském

a rozumět jim tak dobře, že je dokážeme využít ve svůj prospěch, pomáhá právě nadhled, který astronomie poskytuje. Návrhy stavebních zlepšení Hvězdárny bychom dělali společně se Stavební fakultou VUT v Brně, která je na Kraví hoře naším sousedem – s jejími profesory, vedoucími ústavů, doktorandy, studenty. Na to by navazovaly semináře, exkurze sledující realizaci stavebních úprav, a pak i pořady, kdy předmětem pozornosti by byla prohlídka hvězdárny coby ukázkové, dobře přehledné evropské budovy. Na takové vzájemné spolupráci jsem předběžně domluven s děkanem fakulty prof. Petrem Štěpánkem, dobré osobní kontakty mám s řadou dalších jejích osobností (působil jsem tam léta coby doktorand).

Návrh koncepce řízení a zviditelňování Hvězdárny jako významné kulturní instituce, vč. představ o jejím financování

Nadbytečná hierarchie

Prvním úkolem je obnovit na Hvězdárně přátelskou atmosféru, vzájemnou důvěru a respekt. K tomu bude nutné zrušit systém, kdy na nevelkém pracovišti s asi 25 lidmi čtyři z nich „vedou oddělení“ – už proto, že působení v odděleních planetárium a hvězdárna se prolíná a splynout by mělo ještě více. Přímá interakce tak malého počtu zaměstnanců s ředitelem či jeho zástupcem je nejen snadná, ale vzhledem k různorodosti aktivit, pohledů a zkušeností zaměstnanců Hvězdárny i žádoucí. Je vhodné, aby si zaměstnanci byli, kde to jde, formálně rovni. Autoritu si mají získávat tím, co umějí a jak jsou užiteční ostatním. Pak bude snazší ke spolupráci získat studenty astronomie, doktorandy, ale také studenty jiných oborů s naší činností souvisejících, např. z fakulty výtvarných umění VUT a z JAMU. To je třeba k tomu, aby Hvězdárna mohla obnovit svůj někdejší odborný i společenský záběr a rozvinout jej (i díky dnešním lepším technickým možnostem) do ještě větší šíře a hloubky.

Dvě obsahově rozdílné činnosti u nás nicméně přesto existují, totiž ta namířená k veřejnosti (astronomická, umělecká) a ta, která zajišťuje chod Hvězdárny technicky, vč. hospodaření. Počítám s tím, že jednu z nich by měl na starosti můj zástupce, kterého hodlám jmenovat.

Získávat ty nejlepší

Někdejší ředitelé Hvězdárny, prof. Oto Obůrka, Josef Kohout i Zdeněk Mikulášek se snažili mezi zaměstnance přivést ty nejlepší možné. Svým způsobem to měli snadné, brali je z řad těch, kteří s Hvězdárnou spojili svůj život již od svých třinácti až patnácti let, a byli jí zcela oddáni.

Tento dobrý zvyk dostal v poslední době poněkud „na frač“. Někteří manažeři jsou radši, když noví zaměstnanci nedosahují jejich úrovně. Já bych byl rád, kdyby ji přesáhli tak moc, jak to jen bude možné. Není to snadný úkol, na Hvězdárně nepracují hloupí lidé. Aby se podařilo, musí být Hvězdárna zajímavá jak svou dobrou intelektuální úrovní, tak výbornou pracovní, ale otevřenou atmosférou. Věřím, že to tak během pěti let bude.

Ukazovat celou činnost Hvězdárny

Populární web Hvězdárny je určitě vhodné doplnit i o informacemi o oborech, jimž se věnují jiní pracovníci než samotné dosavadní vedení Hvězdárny. Jde i o tak jednoduché věci, jako o seznam zboží, které nabízíme k prodeji, ten poslední je z roku 2002. Výzvou je vytvořit přehled osobností, které na Hvězdárně od jejího založení působily (jejich podoběnky, biografie, publikace) – Hvězdárna má historii nejen stavební.

Zásadně potřebujeme zlepšit propagaci jednorázových vědeckých přednášek. Během minulého roku se stávalo, že přijel významný český vědec, ale na webu Hvězdárny bylo uvedeno jen „přednáška“ – je přece snadné vždy připojit i krátký životopis přednášejícího, abstrakt přednášky a případné další podklady, jako to dělá např. Hvězdárna v Prostějově. Propagace

unikátních jednorázových přednášek musí být alespoň tak dobrá, jako propagace repríz našich standardních programů, které se opakují osmkrát do měsíce.

Zviditelňování

Hvězdárna je v médiích hodně viditelná. Jde ale o to, aby se o ní psalo nejen, že se tam něco děje, ale že je to z toho či onoho důvodu opravdu dobré. Rád bych, aby se naše pořady, reprízované i jednorázové, staly tak podstatnou součástí brněnské kulturní scény, že o nich budou běžně psát i skuteční, zkušení recenzenti. Takové kvalifikované kritické hlasy zvenčí nám můžou být užitečné. Kritiky lze určitě přitáhnout i výše zmíněnými *představeními výjimečných umělců* využívajících umělou noční oblohu v planetáriu.

Co média ocení, jsou vlastní výzkumné výsledky Hvězdárny či s jejím přispěním pořízené, přelomové kroky v osvětě o důležitých problémech, a také úspěchy ve zlepšování nočního prostředí, zvláště je-li doprovázeno úsporami elektřiny. Hvězdárna k tomu má dost internetových nástrojů (vychází zde hojně čtené Instantní astronomické noviny). Zvláště zajímavé věci ráda převezme i ČTK – v minulosti se to stalo vždy v případě, že jsme upozornili na polární záři, tisíce lidí ji díky tomu vidělo. Snímky polární záře pořízené z naší hvězdárny prodáváme již od roku 2000 jako pohlednice.

Samostatnou kapitolou jsou možné stavební úpravy Hvězdárny – v mé koncepci by měly být tak pozoruhodné, že o jednotlivých z nich budeme vydávat tiskové zprávy a lidé se k nám na ně budou chodit dívat. Vzhledem k našim dovednostem bude snadné dát kromě meteorologických údajů na web online i takové údaje, jako jsou teploty v interiéru a spotřeby elektřiny a zemního plynu. Příkladné by bylo ukázat, že dobře izolovaná a větraná budova se ani v největších vedrech nepřehřívá, nepotřebuje klimatizaci – tak tomu u pasivních budov skutečně je. Letní přehřívání a jím vyvolaná poptávka po elektrickém chlazení, to je pro budoucnost velmi důležité téma.

Financování

Forma příspěvkové organizace města Brna je pro Hvězdárnu ideální. Svým posláním je v regionu unikátní, nekonkuruje nikomu, kdo by chtěl začít vyvíjet obdobnou činnost, a neznám tak žádný argument, proč v našem případě tuto formu opustit. Je to kromě toho skutečně tak, že podstatná část práce, kterou Hvězdárna vykonává, je věnována právě Brňanům – obnovením činnosti pro brněnskou mládež bychom to dále zvýraznili.

Soudím, že příspěvek v dosavadní výši, upravený o inflaci a o ze zákona plynoucí zvýšení tarifních mezd zaměstnanců, je pro nás na nejbližších pět let naprosto dostatečný. Jsem si jistý, že svou činnost zvládneme i v menším počtu zaměstnanců v hlavním pracovním poměru, a naopak s větší účastí studentů a doktorandů.

Zvýšený příjem z prodeje zboží by mohl plynout ze zřízení e-shopu, který má dnes už prakticky kdokoli nabízející jakékoliv zboží, a zprostředkovatelské služby pro návštěvníky, kteří budou chtít např. předplatné zahraničního astronomického časopisu (Sky & Telescope apod.). To by byl logický další krok poté, co vůbec na internetu oznámíme, jaké zboží je u nás prezenčně ke koupi.

Příjmy můžeme dobře zvýšit i tím, že umožníme koupit vstupenek po internetu. Zatím mnozí návštěvníci váhají, jestli nebude vyprodáno – občas se to stává, a chodit o týden dříve na Kraví horu si jen koupit vstupenku vyžaduje neúměrně mnoho času a úsilí, pokud nebydlí hned v okolí.

Ve výhledu do roku 2015 zpracovaném dvojicí Pokorný-Dušek se uvádí potřeba pořízení nového digitálního projekčního přístroje do sálu planetária. Dle mého názoru by něco takového mělo přijít na řadu, až se případně ukáže, že další projekční přístroj je po všech stránkách lepší. To myslím může nastat až za horizontem roku 2015. To podstatné, co potřebujeme v našich pořadech ukazovat, dobře fungující klasický projektor plně zvládá, jen jej opravit.

Již výše jsem psal o otázce dostavby či jen stavebních úprav dosavadních budov Hvězdárny. V každém případě půjde o nemalé investice, ty by ale měly být do značné míry být kryty

z evropských fondů, tak kvalitní by naše projekty měly být. Počítám s tím, že bychom se ucházeli o prostředky z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, společně se Stavební fakultou VUT v Brně. Jinou možností je Regionální operační program NUTS II Jihovýchod. V každém případě půjde o rozhodnutí města, jestli o takové změny má zájem. Hvězdárna může fungovat dále i bez nich, její dnešní stav není tak špatný, aby nějaké investice vyžadoval. Pokud by se ale stavební úpravy realizovaly, bude to mít i dobrý dopad finanční, totiž snížení spotřeby tepla na desetinu dnešní, spolu s menší úsporou elektřiny. Elektřinu samozřejmě můžeme uspořit i aktivitami dalšími, na investicích nezávislými.

Potenciál úspor vidím také ve výdajích za služby, tvořící téměř desetinu našeho rozpočtu. Při deklarované průměrné mzdě na Hvězdárně to odpovídá mzdovým nákladům pro čtyři zaměstnance. Je pravděpodobné, že část dosavadních služeb bychom s nižšími náklady mohli zajistit právě pomocí vlastních zaměstnanců.

Jiným okruhem je přístrojové vybavení pro výzkum. V tomto případě jsem pro to, abychom se o potřebné prostředky ucházeli grantovým způsobem, dle potřeby společně s dalšími vzdělávacími a výzkumnými institucemi. Grantové prostředky jsou vhodné i pro zvýšení příjmů – např. osobního ohodnocení – těch našich pracovníků, kteří na grantech budou pracovat. V úvahu připadají zdroje evropské i české, např. též z Ministerstva kultury a Ministerstva školství. Další alternativou je sponzorství firem, prodávajících dalekohledy a fotoaparáty: dobré výzkumné výsledky s nimi pořízené a jejich odezva v médiích by pro ně mohly být dostatečnou odměnou.

Nezanedbatelným z drojem financí by se mohli stát ti, kteří na naší hvězdárně prožili rozhodující kus mládí. Mnozí jsou ve významných pozicích ve firmách, které by mohly podpořit takový rozvoj Hvězdárny, s níž se ztotožní.

Spolupráce s dalšími institucemi

Hvězdárna funguje do značné míry jako autonomní, až na průnik s výukou astronomie na Přírodovědecké fakultě MU, která se zčásti odehrává u nás. Obnovit bych chtěl průnik s výukou budoucích učitelů na Pedagogické fakultě, kde dosud působím, tj. docílit toho, aby budoucí učitelé během svého studia na hvězdárnu hojně chodili – podobně by to mělo být i pro učitelské studium na fakultě Přírodovědecké.

Pokud jde o stavební úpravy Hvězdárny, domluvenou mám těsnou spolupráci s Fakultou stavební, zastoupenou děkanem prof. Petrem Štěpánkem.

Jinou kapitolou je dosud stěží existující spolupráce se sférou uměleckou. Domlouvali jsme se na ní na třech fakultách: Fakultě výtvarných umění VUT a obou fakultách JAMU. Na Technice o ni vyslovili zájem paní prodávka Mgr. Irena Armutidisová (vedoucí kabinetu fotografie), prof. akad. mal. Peter Rónai (atelier video), Mgr. Richard Fajnor (atelier multimedia) a prof. akad. arch. Tomáš Ruller (atelier performance). Jistě se přidají i další, zatím jsem ale netroufl, jako pouhý kandidát, je obtěžovat. Na divadelní fakultě pak děkan prof. Josef Kovalčuk a prodávka prof. Petr Oslzlý a Mgr. Aleš Záboj. Na hudební fakultě děkan prof. Ivo Medek, který ostatně v brněnském planetáriu už v minulosti řadu přestavení uskutečnil. S některými z nich se léta dobře znám, těším se na spolupráci i s dalšími, a ovšem i s jejich žáky.